

Vanaf dag één binnen bezig met buiten

Work-Wise begeleidt jongeren uit jeugdinrichting naar werk

Door: Peter van Eekert en Brigitte van Lierop

Irma van der Veen is directeur van Work-Wise. Work-Wise helpt jongeren die in een jeugdinrichting zijn geplaatst naar een gestructureerd leven bij hun terugkeer in de maatschappij. Het verkrijgen en behouden van een baan vormt daarbij de basis. Maandblad Reïntegratie sprak met haar. 'De kracht van Work-Wise is de systematische manier van werken en het draagvlak aan de basis. Het is ontstaan vanuit het veld zelf.'

Irma van der Veen

Irma van der Veen is sinds 1998 de motor achter Work-Wise, achtereenvolgens als projectleider, manager en directeur. Zij leerde de doelgroep kennen als docente creatieve vakken, op een school die verbonden was aan een justitiële jeugdinrichting. Vervolgens ontwikkelde zij projecten voor randgroepjongeren. Tien jaar geleden, zij was inmiddels directeur van de school, startte zij met het Work-Wise-concept.

Work-Wise biedt begeleiding aan jongeren binnen een (justitiële) jeugdinrichting. Het is een systematiek van trajectmatig werken, waarin jongeren vanuit de (justitiële) jeugdinrichting volgens een vast stappenplan of vaste systematiek, worden toegeleid naar arbeid, scholing of een dagprogramma, daarbij ondersteund door een goede woonplek en een adequaat sociaal netwerk en een zinvolle vrijetijdsbesteding. Een jongere krijgt bij de start van zijn Work-Wise-traject een individueel trajectbegeleider (ITB'er) toegewezen, die het traject begeleidt. In dit geval betekent trajectbegeleiding een afwisseling van 'regisseren, bewaken, coördineren en uitvoeren'. De ITB'er is de spil in de begeleiding; hij begeleidt het traject van de jongere vanaf de start tot de nazorg. Ook wanneer na afloop de directe begeleiding overgaat naar een andere organisatie, volgt de ITB'er het traject nog.

Een Work-Wise-traject start uiterlijk drie weken na binnenkomst van de jongere; de jongere krijgt dan een ITB'er toegewezen en de trajectdoelen worden vastgesteld. Work-Wise onderscheidt 'kortverblijvers' en 'langverblijvers'. De eerste groep wordt tot drie maanden na het verlaten van de inrichting begeleid, de tweede groep krijgt tot zes maanden na afloop ondersteuning. Van der Veen: 'In de Work-Wise-trajecten

wordt nadrukkelijk gewerkt vanuit het belang van de jongere. De ITB'er neemt beslissingen samen met de jongere, niet vóór de jongere. Het is daarom van belang dat we de jongeren trainen in hun zelfstuuringsvaardigheden.'

Uit welke fases bestaat het Work-Wise-traject?

'Tijdens een intake waarin allerlei informatie wordt verzameld over de jongere, wordt een diagnose gesteld en worden trajectdoelen bepaald. Vervolgens vinden, afhankelijk van de doelen, allerlei activiteiten plaats in de inrichting. De activiteiten variëren van oriëntatie, scholing, training sociale, cognitieve en praktische vaardigheden, beroepsvoorbereiding, schuldsanering, vrije tijdsbesteding, herstelcontact met ouders, enzovoorts.

Deze fase "Binnen" eindigt bij langverblijvers als de jongere voldoende geëquipeerd is om deels buiten de inrichting met activiteiten te starten, zoals externe stages, extern schoolbezoek, vrijetijdsbeoefening buiten, woontraining of thuisbezoek. We noemen dat de "Overgangsfase". Bij kortverblijvers eindigt de Binnenfase wanneer "hun tijd er op zit." Na de Overgangsfase volgt de laatste fase, de fase "Buiten". De jongere woont niet meer in de inrichting, volgt soms een proefverlof en krijgt nazorg.

De jongeren hebben aan het einde van deze fase ofwel werk, of ze volgen een scholing die gericht is op het behalen van een startkwalificatie, of ze zijn bezig met een dagprogramma. Ook beschikken ze over een adequate woonplek en een adequaat sociaal netwerk en vrijetijdsbesteding. Hun ITB'er blijft hen in veel gevallen hierbij begeleiden. In ieder geval laten we de jongeren niet los en zorgen we altijd voor een warme overdracht.'

Work-Wise

In Work-Wise werken alle Justitiële Jeugdinrichtingen en een aantal JeugdZorgPlus-inrichtingen samen. In de Justitiële Jeugdinrichtingen zitten jongeren met een strafrechtelijke achtergrond. De JeugdZorgPlus-inrichtingen zijn er voor jongeren met een civielrechtelijke maatregel, zoals een ondertoezichtstelling. De politiek vond het belangrijk dat de scheiding tussen deze groepen werd aangebracht. De Justitiële Jeugdinrichtingen vallen onder het ministerie van Justitie, de JeugdZorgPlus-inrichtingen onder dat van Jeugd en Gezin. Work-Wise is opgezet als samenwerkingsproject. Momenteel wordt de Work-Wise-aanpak ingevoerd als standaard werkwijze binnen alle Justitiële Jeugdinrichtingen en een aantal JeugdZorgPlus-inrichtingen. Work-Wise ondersteunt deze transformatie en gaat door als zelfstandige organisatie.

Hoe effectief is de Work-Wise-aanpak?

'Work-Wise werkt met twee programma's die beiden wetenschappelijk zijn onderbouwd en zijn erkend door de Erkenningscommissie van het ministerie van Justitie. In die zin is de aanpak bewezen effectief. Voor Work-Wise bestaat effectiviteit vooral uit het terugbrengen van de *recidive*, en van deze programma's mag worden verwacht dat ze dat doen. Om de daadwerkelijke effectiviteit vast te stellen, is langetermijnonderzoek nodig. De Work-Wise-methode wordt momenteel gestandaardiseerd, want nu worden in de inrichtingen nog verschillende eigen varianten uitgevoerd. Wij houden de resultaten bij, en over een aantal jaren kunnen we daar wetenschappelijk verantwoorde uitspraken over doen. Maar nu al zien we resultaat. Vroeger hadden jongeren die vrijkwamen geen dagprogramma, geen begeleiding en vaak geen huisvesting. Ze werden als het ware met hun vuilniszak met spullen op straat gezet. Dat is nu heel anders. Ongeveer

Vanaf dag één binnen bezig met buiten

tachtig procent verlaat de inrichting met een dagprogramma en met begeleiding. In 2007 had meer dan tachtig procent van de gevolgde jongeren na zes maanden een baan of ging naar school. Minder dan tien procent bleek geen daginvulling te hebben. Dat resulteert in 'minder recidive.'

Om hoeveel jongeren gaat het?

'Er zitten per jaar gemiddeld 2600 jongeren in een Work-Wise-programma. Sommigen hebben een kort verblijf in een inrichting, sommige zitten daar langer. Elk jaar verlaten zo'n 1600 jongeren de inrichtingen. Daarvan hebben we er in 2007 in totaal 300 gevolgd door interviews met hen te houden. Zo kregen we een goed beeld van hoe het hen vergaat na afloop. Het grote aantal dat na afloop een baan had of naar school ging, laat ons zien dat we op de goede weg zijn. Het recidivecijfer bij de jeugd ligt nu op zestig procent. Het beleid is er op gericht om dit terug te brengen tot maximaal vijftig procent.

Veel jongeren, ongeveer driekwart van het totaal, zit enkele weken in de jeugdinrichting. Dat zijn de kortverblijvers. Bij hen is het lastig om een programma te starten, want dat duurt minimaal drie maanden. In de inrichting kun je ze 24 uur per dag sturen en begeleiden en kan er veel structuur worden aangebracht. Maar terug in de samenleving leren ze toch het meest. Als

Katalysator

Work-Wise heeft eraan bijgedragen dat partijen binnen het justitiële systeem beter zijn gaan samenwerken. Staatssecretaris Albayrak van Justitie is lovend over Work-Wise: 'Work-Wise is een katalysator van kwaliteitsverbetering in de justitiële jeugdinrichtingen', aldus de bewindsvrouw.

ze maar goed worden begeleid. Uiteraard hebben we de jongeren het liefst zo kort mogelijk binnen, maar zien we ook dat een langer durende begeleiding meer vruchten zou afwerpen. Dat is de spagaat waar je in zit als inrichting.'

Wat is de kracht van Work-Wise?

'Het is ontstaan in het veld en van daaruit overgenomen door directies van de (Justitiële) Jeugdinrichtingen en de daaraan verbonden scholen. Vervolgens is het ook geadopteerd door het ministerie van Justitie. Het is dus in de ware zin van het woord een *bottom-up* proces geweest.

Uniek is de samenwerking tussen de verschillende inrichtingen. Vroeger was iedereen in dit veld erg naar binnen gericht en werd er nauwelijks kennis gedeeld. Iedereen begon steeds weer opnieuw met dezelfde dingen. Work-Wise heeft veel bijgedragen aan de integratie van de aanpak in de inrichtingen en op de scholen. Dat waren eilanden. In beide werd bijvoorbeeld gewerkt aan sociale vaardigheden zonder dat daar enige communicatie over was, laat staan afstemming.

Een derde, krachtig onderdeel vormt de keuze om zowel aandacht te besteden aan werk, als aan randvoorwaarden zoals wonen, vrije tijdsbesteding en de netwerken waarin de jongeren verkeren. Vanaf dag één zijn we bezig met de periode na het verblijf in de inrichting.'

Wat betekent het voor de medewerkers in de inrichtingen?

'Voor veel inrichtingen is onze werkwijze een complete cultuuromslag. Zij waren niet of nauwelijks bezig met de toekomst van de jongeren na hun tijd in de inrichting. De ITB'ers halen de buitenwereld naar binnen. In de jeugdinrichtingen heerst nu veelal

'Natuurlijk helpt de grote vraag naar arbeidskrachten, maar dat is niet de voornaamste verklaring voor het succes'

een pedagogisch klimaat. Dat was tien jaar geleden nog anders, toen was de aanpak vooral gericht op beheersen en het onder controle houden van de jongeren. Door Work-Wise zie je ook dat het onderwijs veel sterker arbeidsmarktgericht is geworden. Dat zie je aan de vakkenpakketten en het werken in praktijklokalen, maar ook in de samenwerking met Regionale Opleidingencentra (ROC's) en brancheorganisaties, waardoor onze jongeren relevante certificaten kunnen halen.'

Hoe staan werkgevers tegenover deze jongeren?

'De ITB'ers, ongeveer 140 in geral, hebben veel contacten met werkgevers. Elke ITB'er heeft zijn of haar eigen regionale netwerk, maar waar dat nodig of nuttig is, wisselen zij hun informatie en contacten uit. De bereidheid om jongeren met een inrichtingenverleden aan te nemen is groot. Daar is een duidelijk verschil met oudere voormalig gedetineerden, die het moeilijker hebben om geaccepteerd te raken. Werkgevers zijn vaak bereid de jeugd een kans te geven. Men staat daarvoor open. Wij worden zelf door werkgevers zelf benaderd. Natuurlijk helpt de grote vraag naar arbeidskrachten, maar dat is niet de voornaamste verklaring voor het succes.'

Als de jongeren in de Buitenfase zitten, wordt de rol van de Work-Wise ITB'er op enig moment overgenomen door de ketenpartner die in deze fase (juridisch/financieel) verantwoordelijk wordt voor de begeleiding van de jongere. In hoeverre verloopt deze overgang soepel?

'Voor ons is hierin vooral de samenwerking met de (jeugd)reclassering en met gemeen-

ten van belang. Gemeenten hebben meestal de verantwoordelijkheid voor reïntegratie van de vrijgekomen jongeren. Het is dus zaak om geen gat te laten vallen in de begeleiding en vooral zorg te dragen voor een warme overdracht. Onze ITB'ers begeleiden de jongeren ook als ze buiten een baan hebben en wij proberen zoveel mogelijk samen met de (jeugd)reclassering nazorg te geven. Dat moet goed worden afgestemd met gemeenten. Met een aantal gemeenten hebben we daar afspraken over, maar daar is nog winst te halen.'

Wat zijn de belangrijkste factoren van het Work-Wise-succes?

'Dat is in de eerste plaats de integrale benadering, het combineren van werken, wonen en vrije tijd. En op een eveneens eerste plaats de binding van de ITB'ers met de jongeren. De ITB'ers zijn ware duizendpoten. Het motiveren van de jongeren staat centraal, maar heel belangrijk hierbij is dat zij niet de verantwoordelijkheden van de jongeren overnemen. Die moeten zelf hun keuzes maken. Ten slotte nog dit: de ITB'er is er niet alleen om de jongere te coachen, maar minstens zo belangrijk is het begeleiden van de directe omgeving, de werkgever en de collega's van de betreffende jongen of meisje, de school waar hij of zij op zit, enzovoorts.'

Peter van Eekert (hoofdredacteur) en Brigitte van Lierop zijn lid van de redactie van *Maandblad Reïntegratie*.